אישים באגרות הראי"ה

הרב זליג ראובן בנגיס

רבה של באדקי ושל קלווריה, ולימים גאב"ד העדה החרדית בירושלים, בעל "לפלגות ראובן" · תרכ"ד–תשי"ג (1864–1953)

2 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

הרב זליג ראובן בנגיס נולד בי"א בסיוון תרכ"ד (1864) בשניפישוק שליד וילנה. בגיל 17 הגיע לישיבת וולוז'ין, ולמד שם אצל הנצי"ב ואצל רבי חיים מבריסק. בשנים תרנ"ד-תרע"א (1894–1911) כיהן כרב באדקי שבפלך הורדנה, ואחר כך כרב קלווריה עד שנת תרצ"ח (1938). באותה שנה עלה לירושלים לכהן כראב"ד העדה החרדית, ואחר כך היה הגאב"ד שלה. חיבר את סדרת הספרים "לפלגות ראובן". נפטר בז' בסיוון תשי"ג (1953).

הרב קוק על הרב בנגיס

במרחשוון תרע"א (1910) כתב הרב קוק לרב בנגיס שהוא "מלא רצון מישיבתי בקודש, כי אין ערוך לטובתה של א"י". מעניין השמיטה (ראו בפרשת שמיטת תר"ע והיתר המכירה) הייתה לרב קוק עגמת נפש, "לא על אשר קמו איזה אנשים לקנטרני, אלא על שגרם הדבר לבזות ת"ח בכלל", והרב קוק ממשיך בדרכו: "ואדבר שלו' אל עם ד' ואל חסידיו". הרב קוק שלח לו את ספרו 'שבת הארץ', והודה על ספרו "לפלגות ראובן" (כרך ב', אגרת שלח).

באייר תרפ"ה (1925) שיבח הרב קוק את הכרך החדש של "לפלגות ראובן" על סדר קדשים, והעיר עליו: אין לומר שהמחלוקת אם קדושה ראשונה של מקום המקדש קידשה לעתיד לבוא היא בדברים שאינם נוהגים בזמן הזה, שהרי יש בה נפקא מינה לאיסור הכניסה בטומאה למקום המקדש. הרב קוק כתב גם שהיה רוצה שגדולי הדור יעלו לארץ, אבל עדיין אין בה פרנסה לרבנים (כרך ד', אגרת אשכז).

האגרות

כרך ב', אגרת שלח: הרב קוק מרוצה מרבנותו בארץ ישראל; צער על זלזול בתלמידי חכמים בפולמוס השמיטה; חילופי ספרים.

"הנני ב"ה מלא רצון מישיבתי בקודש, כי אין ערוך לטובתה של א"י"

כרך ד', אגרת אשכז: שבח לספרו 'לפלגות ראובן' על סדר קדשים, והערות על מקום המקדש בזמן הזה ועל כללי הפסק.

"מאור תורה של ספרו הנפלא "לפלגות ראובן""

ראו גם

הרב איסר זלמן מלצר, חברו בישיבת וולוז'ין. (הרב איסר זלמן מלצר)

נוסח האגרות – עם ביאור

2 האגרות שבהן נזכר הרב בנגיס, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שלח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ר"ח מרחשוון תרע"א - יפו **נמען:** הגאון ר' זליג ראובן בנגיס, אב בית דין בודקי

הרב קוק מרוצה מישיבתו בארץ ישראל ומרבנותו. מעניין השמיטה הייתה לו עוגמת נפש לא בגלל המקנטרים אלא בגלל זלזול בתלמידי חכמים. הרב קוק ממשיך בתומו לדבר שלום. הרב קוק שולח את 'שבת הארץ' ומודה על ספר 'לפלגות ראובן'.

עיקרי הדברים

- שביעות רצון מהרבנות.
- צער על זלזול בתלמידי חכמים.
- חילופי ספרים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], אדר"ח[4] מ"ה תרע"א[5].

שלו'[6] וברכות מקודש לכבוד רב חביבי ויקירי, הרב הגאון הגדול, סוע"ה[7], פלפלן וסדרן, עוטה אורה בחורי תורה, מוהר"ר[8] זעליג ראובן בענגיס [הרב זליג ראובן בנגיס, רבה של בודקי, ולימים ראב"ד העדה החרדית בירושלים] שליט"א[9], הגאבד"ק[10] באדקי יצ"ו[11], מחה"ס[12] היקר "לפלגות ראובן", וכא"ל[13] שוי"ר[14] באה"ר[15],

מלאתי גיל ממכתב ברכתו היקרה אשר הגיעני, וחטיבה מול חטיבה יבורך כ"ג[16] באהבה, ירומם אף ינשא, בהודה והדרה של תורה, בעז וגבורה, וכל משאלות לבבו הטהור ימלא כשורה, אי' נאזר בגבורה.

וע"ד[17] מצבי, הנני ב"ה מלא רצון מישיבתי בקודש, כי אין ערוך לטובתה של א"י[18], ואודה תמיד לד' חסדו כי זכני לשבת בחבל נחלתו, ולנהל עם קדוש המתקבצים להצמיח ראשית צמיחת קרן ישועת עם ד' על אדמת קדשו,

מענין השמיטה, [מחלוקת היתר המכירה בשמיטת תר"ע] כמובן הי'[19] לי עג"נ[20], לא על אשר קמו איזה אנשים לקנטרני, אלא על שגרם הדבר לבזות ת"ח[21] בכלל, והענין הי' ראוי להיות עובר בשתיקה וכבוד, ואני בתומי הלכתי ואלך בעה"י[22], ואדבר שלו' אל עם ד' ואל חסידיו, ואל כל אשר בשם ישראל יכונה וטובתו ידרש, ויה"ר[23] שנזכה להיות מהבונים בנחלת ד' ומישבי ארץ קדשו, ועם זה לרומם ימין עליון ואור תורה ופארה בהר קודש ועד קצוי ארץ.

בשורה טובה של שילוח ת"ש מספרו היקר. יקבל נא ידי"נ[24] כ"ג שי'[25] ברצון ואהבה ס' הקטן שה"א [ספרו של הרב קוק "שבת הארץ" על הלכות שביעית] הנשלח אליו, והי'[26] זה שלו' וברכה מרובה באה"ר, כנה"ר[27] ונפש אהבתו ודוש"ת[28] מקודש,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש

3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אדר"ח - א' דראש חודש (היום הראשון של ראש חודש)
5. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
6. שלו' - שלום
7. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
8. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
11. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
12. מחה"ס - מחבר הספר
13. וכא"ל - וכל אשר לו
14. שוי"ר - שלום וישע רב
15. באה"ר - באהבה רבה
16. כ"ג - כבוד גאונו
17. וע"ד - ועל דבר
18. א"י - ארץ ישראל
19. הי' - היה
20. עג"נ - עגמת נפש
21. ת"ח - תלמידי חכמים
22. בעה"י - בעזרת השם יתברך
23. ויה"ר - ויהי רצון
24. ידי"נ - ידיד נפשי
25. שי' - שיחיה
26. והי' - והיה
27. כנה"ר - כנפשו הרמה
28. ודוש"ת - ודורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשכז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז אייר תרפ"ה - ירושלים **נמען:** הרב זליג ראובן בענגיס, רב קלווריה

שבח לספרו 'לפלגות ראובן' על סדר קדשים. אין לומר שמחלוקת 'קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא' לגבי מקום המקדש היא דבר שאינו נוהג בזמן הזה, שהרי יש בה נפקא מינה לאיסור כניסה בטומאה. כללי הפסק לפי המהרי"ק הם תקנה מפני ההכרח, ולכן אולי אינם חלים בדברים שאינם נוהגים או נדירים. הרב קוק היה רוצה שגדולי הדור יעלו, אבל אין עדיין פרנסה לרבנים.

עיקרי הדברים

- שבח לספר.
- מקום המקדש בזמן הזה.
- כללי הפסק.
- אין פרנסה לרבנים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. עה"ק[2] ירושלים ת"ו[3]. כ"ז אייר תרפ"ה[4]

שפעת שלו'[5] ואורה וברכה ישלח ד' מציון וירושלים לכבוד ידי"נ[6] הרב הגאון האמיתי, פאר הדור, סוע"ה[7] הרים, מוהר"ר[8] זעליג ראובן בענגיס [הרב זליג ראובן בנגיס, רבה של קלווריה בליטא, ולימים ראב"ד העדה החרדית בירושלים] שליט"א[9]

הגאבד"ק[10] קאלווארייע יצ"ו[11], וכא"ל[12] שוי"ר[13] באה"ר[14]. אחדשה"ט[15] דהדר"ג[16] שליט"א, הבית אורה, מאור תורה של ספרו הנפלא "לפלגות ראובן" אשר כמעשהו בראשונים כן מעשה תקפו וגבורתו בספרו זה, ועוד עולה עליהם במעלות הקודש וברו,,: דעה והקפה רבה בסדר קדשים, יברך ד' חילו. ומרוב עוצם טרדתי לא מצאה ידי לעיין בו כראוי, ורק לחבת הקודש הצצתי מעט בין פלגיו הנחמדים. ואעיר כ"ד, במה שפשוט לכ"ג, בסו"ס[17] דזבחים, [בסוף מסכת זבחים] דפלוגתא דק"ר[18] קדשה לע"ל[19] אול"ק[20], [המחלוקת אם "קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא" או לא קידשה (מגילה י; זבחים קז)] לגבי מקום מקדש. חשיב מהדברים שאינם נוהגים בזה"ז[21], לגבי כללי הפסק, לפ"מ[22] שהשריש בתשו' מוהרי"ק[23] בש' קס"ה, [לפי מה שקבע מהרי"ק בתשובותיו (שורש קסה): שכללי הפסיקה אינם חלים בדברים שאינם נוהגים בזמן הזה] שהדברים תמוהין. שהרי נפ"מ[24] רבתא לנו אם יש בזה"ז איסור כרת על הכניסה בטומאה במקום המקדש שיבנה בב"א[25], וכידוע מחלוקת הר"מ[26] והר"א[27] בפ"ו מה' ביה"ב[28], [המחלוקת בין הרמב"ם והראב"ד (הלכות בית הבחירה ו, יד-טו) אם קדושת המקדש קיימת גם בזמן הזה] ויש שמפרשין דברי הראב"ד[29] שלא יש גם איסור לאו או עשה של תורה ג"כ[30], ויש מפריזין להקל עוד לדעתו, מה שלא ניתן ליכתב, ועכ"פ[31] היא פלוגתא בדבר הנוהג בזה"ז, ולא דמי כלל למחלוקת בענין חיוב קרבן, דודאי לא נהיג בזה"ז כלל, כדי תוס'[32] שבת ע' ד"ה[33] ונודע המובא בדבריו. ועגלה ערופה [דברים כא, א-ט] י"ל[34] דמתקרי נוהגת בזה"ז לשיטת הרמב"ם[35] בפ"ד

דה' סנהדרין, שאפשר לסמוך גם בזה"ז ע"פ[36] כל חכמי א"י[37], וכידוע מדעת הריב"ר[38] בזה, ואפשר שיצאו מב"ד[39] הגדול שבירושלים ולהביא ג"כ עג"ע[40].

ואין ראי'[41] מתוס'[42] סנהדרין מ"ז נגד ד' מוהריי"ק וק"ו[43] דל"ש[44] לומר אתמורה שאינה נוהגת בזה"ז. שהרי אם הקדיש בזה"ז ג"כ הקדשו קיים, וממילא תמורתו תמורה, ונוהג בה כל איסורי הקדש. ובת' אגודת אזוב בהג"ה[45] לחי' עירובין שם הקשה על סברת מוהריי"ק, שהסביר משום שלא הי'[46] יכולת לידון על כל הלכה בפרט ולהכריע כ"א[47] בתור כלל אח"כ[48], אלא מתוך הכרעה כללית בא הכלל, והקשה שהסברא נותנת להיפוך, שאם היתה הכרעה פרטית לכל ענין י"ל שלא הכריעו כ"א במצות נהוגות בזה"ז. אבל מפני ההכרעה הכללית מה לי דינים הנוהגים בזה"ז או לא. ונראה דמוהריי"ק[49] ס"ל[50], דאין זה כח מכריע לגמרי, שמפני שראו שאחד הוא חריף יותר ראוי שבכ"מ[51] יכוין הוא אל האמת, דלפעמים גם מי שאינו כ"כ[52] חריף מכוין ג"כ אל האמת. אלא שמוכרחין לומר שראו חכמים צורך לתקן בזה תקנה, כדי ש/ " י ייעשה תורה כשתי תורות, ["שלא תיעשה תורה כשתי תורות" (סנהדרין פח)] ע"כ[53] מיעטו את המחלוקת ע"י[54] הכללים, ומפני שהוא רק תיקון מפני ההכרח משו"ה[55] לא נהיג לן עם הכללים במה דאינו נוהג בזה"ז, שאין כאן צורך שעה להכריע בהם בהכרעה שאינה מוכרחת כ"כ כמו ההשקפה הכללית מפני יפוי כחו של אחד מהחכמים על השני בכלל. ועפ"ז[56] י"ל קצת דה"ה בדברים שהם מעטי המציאות מאד בזה"ז לא יהיו שייכים כ"כ הכללים, ואפשר לפ"ז[57] להעיר מדהתוס' גבי תמורה וע"ע[58], כדכתב מר כ"ג[59] שליט"א.

ומגודל הטרדות אי אפשר לי כעת להתענג באריכות בדבריו הנחמדים באבני חן המתנוססות על פני ספריו הקדושים בכלל, וביחוד ע"פ ספרו הגדול האחרון אשר, הואילו בו כעת לכבדני בו. יישר חילו לאורייתא לאוי"ט[60]. ומה מאד חפצתי, שכ"ג ועוד גדולי הדור יבאו לשכן כבוד בחצרות ד' באה"ק[61]'; ת"ו, והארץ הלא תאיר בעה"י[62] מכבוד תוה"ק[63], אבל צריכין אנו לרחמי שמים מרובים, למצא את הדרכים הנכונים לפרנסתהון דרבנן, [לפרנסתם של הרבנים (ארמית)] בכבוד והדר, מה שחסר לנו עדיין כעת, עד ירחם ד' את עמו ונחלתו ויראנו בישועתו בקרוב. והי'[64] זה שלו' כנה"ר[65] ונפש ידי"ע[66] דוש"ת[67] באה"ר מהר הקודש מירושלים, הק'[68] א.י. הנ"ל[69] ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרפ"ה - השנה תרפ"ה (1924/1925)
5. שלו' - שלום
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
8. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
11. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
12. וכא"ל - וכל אשר לו
13. שוי"ר - שלום וישע רב

14. באה"ר - באהבה רבה
15. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
16. דהדר"ג - דהדרת גאונו
17. בסו"ס - בסוף סוף
18. דק"ר - דקדושה ראשונה
19. לע"ל - לעתיד לבוא
20. אול"ק - או לא קדשה
21. בזה"ז - בזמן הזה
22. לפ"מ - לפי מה
23. מוהרי"ק - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, ק (למשל: יעקב + קלונימוס) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
24. נפ"מ - נפקא מינה
25. בב"א - במהרה בימינו אמן
26. הר"מ - הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
27. והר"א - ו + הר"א: הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
28. ביה"ב - בית הבחירה
29. הראב"ד - רבי אברהם בן דוד
30. ג"כ - גם כן
31. ועכ"פ - ועל כל פנים
32. תוס' - תוספות
33. ד"ה - דיבור המתחיל
34. י"ל - יש לומר
35. הרמב"ם - רבי משה בן מימון
36. ע"פ - על פי
37. א"י - ארץ ישראל
38. הריב"ר - הרב יעקב ב... ר... - שם אדם
39. מב"ד - מבית דין
40. עג"ע - עגלה ערופה
41. ראי' - ראיה
42. מתוס' - מתוספות
43. וק"ו - וקל וחומר
44. דל"ש - דלא שייך
45. בהג"ה - בהגהה
46. הי' - היה
47. כ"א - כי אם
48. אח"כ - אחר כך
49. דמוהרי"ק - דמורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, ק (למשל: יעקב + קלונימוס) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
50. ס"ל - סבירא ליה
51. שבכ"מ - שבכמה מקומות
52. כ"כ - כל כך
53. ע"כ - על כן
54. ע"י - על ידי
55. משו"ה - משום הכי
56. ועפ"ז - ועל פי זה
57. לפ"ז - לפי זה
58. וע"ע - ועבד עברי

59. כ"ג - כבוד גאונו
60. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
61. באה"ק - בארץ הקודש
62. בעה"י - בעזרת השם יתברך
63. תוה"ק - תורתנו הקדושה
64. והי' - והיה
65. כנה"ר - כנפשו הרמה
66. ידי"ע - ידידו עוז
67. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
68. הק' - הקטן
69. הנ"ל - הנזכר לעיל